

MENUI REIKIA LAIKO IR DEIMANTŲ KASYKLOS

*Su grafike Marija MARCELIONYTE-PALIUKĖ
kalbasi Jūratė STAUSKAITĖ*

Jūratė Stauskaitė. *Esi menininkė ir pedagogė – VDA Grafikos katedros vedėja, Senato pirmininkė, taigi nuo mano dailės mokyklos mokinės nukeliavai iki kolegės. Ne taip seniai net įsivaizduoti, kad Grafikos katedrai (juo labiau visai VDA) vadovautų moteris, buvo visiškai neįmanoma. Dabar tai realybė. Nors lyčių lygybės eskalavimas atgrasiai nusibodęs, vis dėlto šis klausimas tebėra svarbus. Kaip jautiesi tame kontekste?*

Marija Marcelionytė-Paliukė. Galiu atsakyti labai trumpai – jaučiuosi žmogumi. O plečiantis galima ir paskęsti tiek evoliucijos, tiek socialiniuose, tiek politiniuose, tiek kultūriniuose aspektuose. Man šis klausimas nenusibodęs, jį dar tik pradėdama aiškiau artikuliuoti, analizuoti moksliskai, ne vien emociškai. Jei klasifikuotume terminais, aš esu feministė tuo atžvilgiu, kad man labai svarbios žmogaus teisės, o jos tikrai nepriklauso, bent jau neturėtų priklausyti nuo lyties. Šiaip daug atsakymų lemia prigimtis, t. y. gamta. Kažkur skaičiau, man regis, labai taiklų paaiškinimą: berniukai tyrinėdavo, mokydavosi kažko naujo, bandydavo galva pramušti neįveikiamas sienas, o mergaitės tiesiog norėdavo jiems patikti. Tai lyg antraeilis tikslas. Patikti atradėjui, bet ne pačiam juo būti. Mergaitės laukdavo, kol bus pripažintos, pateisins kitų lūkesčius (aišku, visada yra išimčių). O tai užtrunka. Kasdien būda-

ma tarp jaunų žmonių, ką tik baigusių mokyklas, įsitikinu, kad per 15 metų evoliucija visai nebloggerai pasistūmėjo, net plika akimi matomi chromosomų pokyčiai. Mergaitės energingai siekia tikslo, eina kiaurai sienas, generuoja žaibus... ŠMC šiuo metu vyksta JCDecaux premijos paroda – penkių jaunųjų menininkių kūriniais atrinko mišri komisija, šiam kontekstui tai svarbus faktas. Manau, labai sutrumpejo, gal net apsvirtė laikas, kai visaip stengtasi „patikti“... Bet čia nėra nei laimėtojų, nei pralaimėjusiųjų. Viskas turi savo kainą.

Visame demokratiškame pasaulyje keičiasi santykis tarp vyrų / moterų užimamų pozicijų. Lietuva, Akademija ne išimtis. Šią akimirką atrodo, kad kitaip ir negali būti. Atėjęs metas, kai reikia kitokio pobūdžio kompetencijų. Atsakingas pozicijas Akademijoje užėmus moterims, beveik nebeliko susitarimų žodžiu, bičiuliškai susėdus už stalo, ar paremtų kraujo „grupe“ (turiu omenyje darbo santykius). Visa tai daugeliu atvejų buvo iš esmės vienintelis išsigelbėjimas *anais* laikais, tada taip *vyko dalykai*, studentišku žargonu šnekant. Nuostabi istorija, labai šviesi to laikmečio iliustracija, kaip Arvydas Šaltenis įdarbino Dailės institute Petrą Repšį. Kartą, kai jiedu šnekučiavosi „apie gyvenimą“ Repšio studijoje, Arvydas išsitraukė popierių pluoštelį ir paprašė, kad Petras parodytų, kaip raito savo parašą. Tas ir su-

raitė, tik paskui sužinojo, kad pasirašė savo prašymą dėstyti institute... Dabar kiekvienas žingsnis yra reglamentuotas ne tik nacionaliniais, bet ir Europos dokumentais, normatyvais. Įdomu, kokias istorijas mes pasakosime atsiminimuose... Aš asmeniškai dar turiu vieną tokį tarpinį pereinamojo laikotarpio epizodą. 2007 m. gavau prof. Rimvydo Kepežinsko, Grafikos katedros vedėjo, žinutę su klausimu: *Marija, gal norėtum ateiti dėstyti į Grafikos katedrą?* Tuo metu buvau Venecijos bienalėje, beveik nelegalė, iššokusi iš riedančio autobuso ir pakeitusi kelionių organizatoriaus nurodytą maršrutą. Pamenu, sėdėjau prie fontano po meno

fiestos svaigulio, valgiau picos trikampį ir net užspringau, netekusi žado. Tokia buvo pradžia. Labai graži, esu dėl to dėkinga Grafikos katedros vyrams! (Beje, šiuo metu mūsų katedroje dėsto po lygiai vyrų ir moterų). Paskui prasidėjo kasdieninis, nepčiuopiamas darbas. Bet aš įžvelgiu didžiulę net ir biurokratijos prasmę. Sunku tą paaiškinti, o juo labiau suprasti tam, kuris iš šono stebi, bet, matyt, kuriančio žmogaus prigimtis visada randa būdus, kaip nepražūti. Jūrate, jūsiškė Dailės mokykla valstybės atgimimo metais juk irgi „atsirado“ iš pelkės, matant sistemos šlubumą, svarstant, kaip tinkamai „mokyti“ meno. Pažįstu tą vidinį jausmą, kai žinai, kaip turėtų ar galėtų būti, bet nerandi jokių logiškų argumentų tam žinojimui pagrįsti, vis dėlto suprant, kad iš inercijos nieko nebus, nėra laiko laukti, nes kiekvienai metai – aukso vertės... Tada tiesiog imi ir darai. Taip keičiamas pasaulis.

Jūsų įkurta mokykla darė ir iki šiol daro įtaką studijoms Vilniaus dailės akademijoje (ir ne tik joje – daug

Marija MARCELIONYTĖ-PALIUKĖ. „Diuseldorfo akademijos altoriai“, nr. 15. Fotograviūra. 2019

absolventų, kūrybos „krikštą“ gavusių Jūsų mokykloje, dirba dėstytojais kolegijose, mokyklose)... Tai žmonės, kurie susitiko Dailės studijoje apie 1992–1994 m., beveik kartu 1995 / 1996 m. įstojo į Akademią.

Daug keliauji. Matai pasaulio meną, susipažįsti su įvairiomis dailės mokyklomis. Gal nusižiūrėjai sau artimą modelį – pedagoginį ar asmeninį? Jei staiga Akademija taptų TAVO, privati, nuo ko pradėtum ir kokią svarbiausią idėją išsikeltum?

Pradėjusi dėstyti, rengdama dalykų programas, ieškojau atsakymų, kaip galima, jei galima, tiksliau tariant, ar įmanoma *mokyti* meno. Ganėtinai ilgai skaičiau tik tokio pobūdžio lektūrą, tyrinėjau metodologijas nuo Marinos Abramovič instituto principų iki metodų, taikomų ikimokyklinio ugdymo įstaigose (jais iki šiol žaviuosi!). Juk ne paslaptis – nė vienas iš mūsų neturi specializuoto pedagoginio išsilavinimo. Kasdien ir mokome, ir mokomės. Mokinui leidžiama klysti, jis dažnai net skatinamas to nebijoti, o

mokytojas lyg ir privalo turėti visus atsakymus. Vieni dėstytojai, atradę savo metodus, taiko juos ilgai ir veiksmingai, o kiti negali nuolat kartoti savo užrašų... Man reikėjo rasti sau tinkamą dėstyimo būdą, nes jaučiausi visiškai to neišmananti. Pamenu akimirką, kai vienu sakiniu įvardijau: „Noriu, kad VDA Grafikos katedra būtų tokia, kokioje aš būčiau norėjusi studijuoti.“ Iškart ir palengvėjo, ir pasunkėjo tuo pat metu. O kokia ji turėtų būti? Naktimis „pergrodavau“, ką sakiau studentams, ir su siaubu pripažindavau, kad tikriausiai nusišnekėjau.

2013 m. rugpjūčio pabaigoje atsidūriau tarptautinėje grafikos konferencijoje *Impact8*, Dandyje, Škotijoje. Tai grafikos menui ir mokslui (!) skirta konferencija. Dabar esu nuolatinė jos dalyvė ir bendruomenės narė. Jei ne pandemija, šį rugsėjį būčiau buvusi Honkonge, kur turėjo vykti *Impact11*. Būčiau ne tik klausiusis pranešimų, turėjau instaliuoti ir savo personalinę parodą, kurią po keleto atrankos etapų žiuri įtraukė į programą vienoje iš galerijų. Viliuosi, gal tai įvyks kitą rudenį. Grįžtant prie nušvitimo akimirku, kurios „išrišo“ mane kaip pedagogę, pastatyčiau paminklą seseriai Coritai Kent (1918–1986). Ją sutikau, taip taip – sutikau, nes nėra tinkamesnio įvardijimo – jau minėtame Dandyje, kur buvo surengta personalinė jos paroda, ir apėmė jausmas, kad susidūriau su... savimi. Aš tik linksėjau, antrinau, murmėjau, šypsojau, paskui apsiašarojau, girdėjau save ir iš vidaus, ir iš išorės. Mūsų net judesiai panašūs, jei ne identiški, o pedagoginiai metodai, požiūris į kūrybinius procesus, net ir dalykai, kuriuos ji dėstė savo mokiniams Los Andželo koledže, – beveik tokie patys. Ir jos menas – tai ne tiesiog savirealizacija, ne vaizdas dėl vaizdo, bet pozicija, išreiškiamą spalvomis ir tekstais, aktyvumas, rūpinimasis žmogaus teisių, laisvės, tolerancijos būkle. Išeidama iš parodos žinojau – viskas bus gerai. Man reikėjo žmogaus, kuris savo gyvenimu patvirtintų, kad nesu balta varna! Coritos Kent kartu su Johnu Cage'u 1967–1968 m. sukurtos 10 taisyklių studentams ir mokytojams yra visų mano „pareigų“, kokias tik užimu ar užimsiu, pagrindas.

Ir dar – pažintis su Kent nuskraidino mane į Šiaurės Karoliną (JAV), nes tyrinėdama ją, atradau *Black Mountain College* fenomeną. Prieš trejus metus teikdama paraišką Kultūros tarybos edukacinei stipendijai, savo tikslą formulavau taip: šiuo metu vyraujanti meno studijų politika neskiria pakankamai dėmesio analogų analizei, neieškoma pavyzdžių, kuriais būtų galima remtis, kaupiant gerą patirtį ir pritaikant ją lietuviškame kontekste. Tyrinėjimai rodo, kad **yra (buvo!)** rasti būdai, KAIP užtikrinti meno studijų kokybę. Vienas iš tokių pavyzdžių – *Black Mountain College*, 24 metus (1933–1957) JAV veikusi unikali eksperimentinė mokslo institucija, grindžiama *artes liberales* principais, kur pagrindinis dėmesys skiriamas meno studijoms. Koledžas užsidarė, kai valstybė liepė jam atsižvelgti į rinkos poreikius. Tyrinėti tokią patirtį ypač svarbu dabartiniame meno studijų kontekste. (Stipendija man buvo skirta.)

Nuskridau, skaičiau pranešimą. Konferencijoje buvau vienintelė europietė ir pati jauniausia tarp mokslininkų, istorikų, literatūrologų, visą gyvenimą paskyrusių vien šio koledžo palikimo tyrimams ir analizei. Atsidūriau ten, institucijoje, kuri veiksmis ir meno mokymo(si) metodais (atgrasus žodis) iš esmės kūrė (ir iki šiol kuria) pasaulinę dailės, literatūros, teatro, šokio, muzikos, dizaino, architektūros, kitų sričių istoriją. Paminėsiu vos keletą pavardžių: Anni ir Josef Albers, John Cage, Harry Callahan, Merce Cunningham, Buckminster Fuller, Walter Gropius, Clement Greenberg, Lou Harrison, Franz Kline, Willem de Kooning, Jacob Lawrence, Robert Motherwell, Aaron Siskind, o tarp jų studentų buvo Ruth Asawa, John Chamberlain, Ray Johnson, Kenneth Noland, Robert Rauschenberg, Cy Twombly, Susan Weil ir kt. – sąrašas labai ilgas.

O Vilniaus dailės akademiją aš ir dabar traktuoju kaip savo asmeninę. Viliuosi, būsiu teisingai suprasta. Jei neturėčiau šio jausmo, negalėčiau dirbti, nejausčiau aistros, nematyčiau prasmės. Jei reikėtų iškelti vėliavą šalia VDA pastato su žinute tiek praeiviams, tiek valstybės vadovams, užrašyčiau: *Menui reikia laiko!* Ir dar (mažesnėmis raidėmis) pridur-

čiau: *Laikas yra būtina sąlyga tiek menui atsirasti, tiek jam patirti. Nesmurtaukite!* (Turiu omenyje spaudimą aukštojo mokslo institucijoms, kad kuo greičiau parengtų specialistus, naudingus rinkai...)

Beje, ideali Akademija galėtų įsikurti kokiam nors buvusiam fabrike. Milžiniška erdvė, tūkstančiai kvadratinų metrų, didžiuliai langai per visą perimetrą, aplinkui stalai, studijos kiekvienam studentui, bet jos atviros, be durų. Erdvės centre – visokiausios staklės, įrengimai, krosnys, spausdintuvai. Įvairių kursų studentai mokosi kartu, nebent pagal poreikius pasiskirsto grupelėmis. Studijos trunka tiek metų, kiek reikia ir norisi kiekvienam asmeniškai. Šiuo atžvilgiu man labai patinka Diuseldorfo akademijos modelis. Ten nėra laiko limitų, tu pats apsisprendi, o gal pajunti, kada jau gali savarankiškai veikti šiuolaikinio meno lauke, tada ir baigi studijas. Jei turėtume tokią Akademią – kūrybinę laboratoriją – būtų neįtikėtina nuostabu. Deja, trukdo finansų stygius. Vien dėl šios svajonės norėčiau turėti deimantų kasyklą!

Žvelgiant į laikmečio padiktuotą tarpdisciplininį meno kontekstą, ar neatrodo, kad VDA, o ir Dailininkų sąjungos susiskirstymas į programas, „sekcijas“ jau atgyvenęs? Tą liudija ir studentų, tarp jų grafikų, peržiūros, baigiamieji darbai. Kur link einame?

Dailininkų sąjungos kontekste gal ir vertėtų persvarstyti šį modelį, nežinau. Dažnai iš šono, atseit, geriau matyti, bet ar tikrai? Kad skirstymasis sekcijomis užkerta kelią LDS atsinaujinti – tai faktas. Jauni kūrėjai nesiskirsto ir kitų neskirsto. Jaučiasi menininkai plačiaja šio žodžio prasme. Užtikrin-

tai galiu kalbėti tik apie Grafikos studijų programos tikslus ir procesus. Jau kuris laikas juntamas spaudimas stambinti programas, atsisakyti siaurų sričių, iš esmės abstrahuotis. Nesu tikra, kiek ilgai Akademijai pavyks išlaikyti programų įvairovę, nes reikalaujama viską paslėpti po keliais aptakiais įvardijimais. Patirtis rodo, kad kai kurie užsienio universitetai, akademijos, paskubėjusios taip pasielgti, jau gailisi nepamatuoto sprendimo. Labai lengvai atsisakyta technologijų studijavimo, darbo laboratorijose, medžiagų tyrinėjimo, nebeliko piešimo – iš esmės visko, kas užtrunka, kas neleidžia „pagaminti“ kūrinio čia ir dabar. Įsismarkavus daug kur grafikos staklės atiduotos į metalo laužą, atleisti meistrai. Dabar bandoma viską susigrąžinti. Mane glumina teiginys, kad nereikia mokytis technologijų, atseit kam čia gaišti, jei reikės, imsiu ir pasidarysiu... Tačiau taip nebūna. Be to, kiekviena technologija apima begalę koncepcijų, turi paralelių su gyvenimu, atsiskleidžia tik tada, kai nors kiek jas pažįstame, prisijaukiname. Manau, įvairios studi-

Marija MARCELIONYTĖ-PALIUKĖ su B. MUNK (DK). Parodos „Sunshine. So far...“ fragmentas. Enter Artspace. Orhusas. Danija. 2019

jų programos palaiko meno įvairovę. Galbūt visam tam, kas anksčiau vadinta technologijomis, darbu su medžiagomis ir pan., priklijavus etiketę *medijos*, šie procesai būtų patrauklesni jauniems žmonėms. Puikiai pamenu, kaip stojiškai 2007 m. VDA Grafikos katedros dėstytojai gynė Grafikos laboratoriją, užsienio ekspertams įrodinėdami jos reikalingumą, ugdant šiuolaikinius grafikus... Po šešerių metų pakartotinai atvykę tikrintojai pripažino tokios pozicijos toliaregiškumą, o tai, kad turime laboratoriją, šįkart jau vadino programos išskirtinumu. Ekspertams įteikėme tekstą, kuriame tvirtinome, o ir iki šiol viešai deklaruojame, kad Grafikos programų absolventai savo sprendimais *sodrina* šiuolaikinį meną.

Mano giliu įsitikinimu, grafika yra tam tikras mąstymo būdas.

Tačiau kartais mane irgi apninka nerimas, kai matau vis labiau panašėjančius vizualinius sprendimus, – turiu galvoje tarptautinį, ne vien lietuviškąjį kontekstą.

Juntamas ryškus atotrūkis tarp kartų, nesidomėjimas lietuvių meno istorija, abejingumas netolimos praeities kūrėjams ir t. t., atseit „viskas prasideda nuo manęs“. Atrodo, tai nelabai rūpi ir institucijoms, rengiančioms būsimuosius menininkus. Kodėl? Esi arti tų dalykų – gal viskas čia normalu? Gal iš tiesų reikia prisitaikyti prie nepaliaujamos globalizacijos, ją priimti ir... apsiraminti?

Psichologai sakytų, kad nieko čia keista, jokios anomalijos nėra, dabar juk visiško individualizmo laikai. Jauni žmonės jaučiasi esantys pasaulio piliečiai, jiems kelia juoką tėvų, ypač senelių kartos „seilėjimasis“ dėl gimtosios kalbos likimo, dėl nacionalinės tapatybės, kultūros puoselėjimo. Gali būti, kad dabar, kai pasaulis taip arti, kiekvieno kišenėje, keičiasi jo suvokimas, kitaip ima veikti neuronai. Antra vertus, man neatrodo viskas taip dramatiška, gal net labiau viltinga, nes matau ką tik meno studijas pradėjusius ir ketverius ar šešerius metus Akademijoje visais atžvilgiais bręstančius žmones.

Negaliu sakyti, kad visi talentingi ir gilūs, taip teigti būtų neadekvatu, bet yra tikrai neįtikėtina gabių žmonių, ir jiems visa tai, apie ką čia kalbame, rūpi daug labiau, negu iš šono atrodo, trumpam užsukus į peržiūras ar baigiamųjų darbų parodas. Gal Jus apima toks jausmas todėl, kad teko aršiai kovoti už teisę būti menininke, už galimybes, o kovos lauke juk reikia garsiai deklaruoti savo vertybes, remtis pirmtakų patirtimi, atkakliai ginti(s). Dabar vyksta kitokio pobūdžio kovos, tiesą sakant, abejoju, ar jos lengvesnės. O dėl to, kad Akademia kaip institucija „nesijaudina“, nesutikčiau. Kiekvienas studentas turi privalomas meno istorijos paskaitas, daugelyje programų papildomai dėstomi dalykai, kur nagrinėjamos jau konkrečios sritys. Be to, kai esi kelio pradžioje, dairaisi į tolius. Ir gerai! Pasivaikštai, apsitrankai, suvoki, kad TEN esi įdomus tiek, kiek esi ne toks kaip TEN, ir imi dairytis po savus klonius...

Nebemadinga menininkų parodas apibrėžti pagal sritis – čia tapyba, čia grafika, čia tekstilė... Aišku, ne žanras lemia rezultatą, bet pagal ką tada orientuotis? Ką tikiesi rasti, atėjusi į kokią nors nūdienos ekspoziciją? Ar dar apskritai verta aiškintis, „kas yra menas“ (atmetus jau pašvinkusį šūkį „Visi yra menininkai, tik ne visi tą žino“, ir t. t.)?

Aš tikiu žmonėmis, iš to logiškai seka, kad tikiu ir jų kūriniais. Nežinau, pagal ką jie apibrėžiami, net ir vertinami. Tiesiog suskamba arba ne. Paliečia arba ne. Gal kiek nejaunatviškai nuskambės, bet jaučiu padidintą jautrumą įdėtam darbui, laikui. Visa tai nutiesia kažkokias nematomas gijas. Ties tais kūriniais oras lyg sutankėja. Jie vis naujai atsiskleidžia, plečiasi, pildosi, instaliuojami vis kituose kontekstuose. Sąmoningai paminėsiu vien Lietuvos kūrėjus: Marijos Teresės Rožanskaitės tapyba – kažkas už sąmonės ribų! Žvelgdama į jos kūrinius, patiriu visus įmanomus jausmus. Svajonės ir Pauliaus Stanikų piešiniai, parodos-pasauliai. Gedimino ir Nomedos Urbonų socialūs projektai. Mindaugo Navako masteliai, marmuras, porcelianas, metalas. Nerijaus ir Andriaus Erminų, Rimanto Milkinto pagarba me-

džiagai, atida detalėms. Aurelijos Maknytės žaliuojančios verbos. Žilvino Landzbergo ragai kintančiose erdvėse. Eglės Ridikaitės grindys. „Saulė ir jūra (Marina)“ – auksinė Lietuvos opera... Iš esmės jie belaikiai, betechnologiai, peržengiantys bet kokios apibrėžties ribas.

Būtent tokia kontekste ir deklaruojau savo kaip menininkės, dėstytojos poziciją: domiuosi kultūros ekologija, bet ne kaip *žalioji* aktyvistė, o svarstydam, „ar mums reikia dar nors vieno paveikslo?“ Tyrinėju šį aspektą, pasitelkdama grafiką kaip įrankį, o labiausiai jaudina paradoksas, kad grafikos technologijos buvo sukurtos ir išstobulintos būtent dauginimo procedūroms atlikti. Norėčiau turėti laiko, kad visa tai paversčiau moksliniu darbu. Gal vėliau.

Pati aktyviai dalyvauji kultūros procesuose, tavo parodos (ypač pavasarį vykusio galerijoje „Akademija“) išsiskiria savotiška deklaracija „manęs čia nėra“, bent jau tokios manęs, kokią galima atpažinti, vos pravėrus galerijos duris. Prisipažinsiu, man buvo keblu. Kaip galėtum nusakyti savąjį atsivėrimų žanrą? Ko tikiesi, rengdama parodas, jas reklamuodama ir komentuodama?

Nepasakyčiau, kad kažko tikiuosi. Nuolat sulaukiu priekaištų, kad per mažai reklamuojusi, nekomentuojau savo kūrybos, neturiu net puslapio internete, neskiriu dėmesio dokumentacijai. Prieš kelis metus draugas, neapsikentęs to „beveik nebuvimo“, sukūrė man *Instagram* paskyrą, kad prisiversčiau nors kiek skleisti savo kūrinius. Esu jam dėkinga, nes ta platforma man tapo eskizų sąsiuvinium. Begalė smagių vaizdinių ir minčių niekada nebūtų buvusios fiksuotos ir nukeliatų į nebūtį. O dėl momentinio atpažinimo... Tiesą sakant, man komplimentas, kad patyrėte keblumą. Iš klausimo sprendžiu, kad Jums tai labiau minusas, bet mane ir šis gražiai paslėptas priekaištas džiugina. Blogiausia, kai ateini į parodą ir „suvartoji“ eksponatus, stoviniuodamas galerijos viduryje. Man norisi patyrinti kūrinių metriką, jo istoriją. Noriu, kad kūrinys mane pasiglemžtų, kad vogtų mano laiką, noriu atrasti, nustepti, supykėti.

Visko noriu! O apibūdinimas „*manęs čia nėra*“ – labai tikslus. Visada praleidžiu pirmiau savęs kitus, paskatinu juos, atrodo, kiekvienas talentingesnis už mane (žinau tokios savikritikos priežastį). Paskaičius parodos anotacijoje surašytus priežastingumus, kaip atsiranda mano darbai, ima juokas, nes jie labai tolimi chrestomatiniam dailininko / menininko įvaizdžiui. Atsiranda lyg iš niekur, pakeliui, tarpduiryje, sukiojantis tarp vaikų... Man lyg nedalyvaujant.

Labai džiaugiuosi kitų menininkų kūriniais, branginu tas akimirkas, esu dėkinga už jas. Man asmeniškai yra analogiškas malonumas žiūrėti į kitų kūrinius kaip ir pačiai kurti. Po Venecijos ir Berlyno bienalių, po *Documenta* Kaselyje, po klajonių po Niujorką, Šanchajaus antžmogiškų mastelių parodines erdves jaučiuosi tokia visa ko sklidina, kad galiu savimi „neteršti“ pasaulio mažiausiai pusmetį.

Gal kaip tik vertėtų išsiliesti? Beje, ar galėtum apibendrintai nusakyti „savęs“ koncepciją apskritai?

Esu stebėtoja ir mezgu visokius iš pradžių net neartikuliuotus, tik vėliau įgaunančius pavidalą ryšius tarp skirtingų elementų ir istorijų. Iš esmės visi mano darbai atsiranda kaip reakcija į kažką. Nevaikštau į mitingus, nesidraskau socialiniuose tinkluose, tačiau tai nereiškia, kad neturiu nuomonės, požiūrio ar nepalaikau einančiųjų. Tiesiog mano kūrybos įrankiai kitokie. Manau, menininkai yra istorijų pasakotojai. Tai gerokai plačiau ir žmogiškiau negu *koncepcija*. (Todėl dažniau einu į susitikimus su menininkais, ekskursijas su kuratoriais negu į parodų atidarymus.) Esu ryšininkė... Net ir naujausia personalinė paroda vadinosi „Ryšiai. Mikorizė“ (VDA galerija „Akademija“, 2019 m. lapkritis) – visas galerijos sienas aprašinėju paprastu pieštuku – pasakojau istorijas...

Kas yra Marija MP?

Nežinau. Reikėtų klausti kitų. Ne kartą girdėjau sakant, kad Mariją galima arba mylėti, arba jos nekęsti, nėra tarpinės būsenos. Beje, keletą atsakymų

Marija MARCELIONYTĖ-PALIUKĖ. „Atsitiktinumai ir / arba menininko strategija. Kaip gimsta idėjos“. Dailininko knyga. 2019

turiu. Esu dėstytoja, nors man turiningesnis ir svarbesnis įvardijimas *mokytoja*. Studentai yra pavadinę burtininke, matyt, įsijautusi per smarkiai gestikuojamu rankomis. O gal primenu raganą virš stiklinio kamuolio. Esu mama. Žaidžiu žaidimą *Lietuvos vardo paminėjimas* – teikiu savo darbus užsienyje skelbiamiems konkursams, atsiliepiu į parodų kuratorių kvietimus ir pan. su vieninteliu tikslu, kad kataloguose, parodų anotacijose, kur išvardijami dalyviai, atsirastų **Lietuva**. Tai man prasminga. Ir dar – visa esybe jaučiu laikinumą, absoliučiai kasdien.

Ar jis yra? Kodėl tas laikinumas toks svarbus?

Kiekvienas turime savo žemiško būvio misiją. Labai trumpam čia apsisiojam. Vienas medicinos istorikas, su kuriuo susipažinau, dirbdama menine redaktore *Šviesos* leidykloje, daugiau kaip prieš dešimtmetį, pamenu, netikėtai sutiktas visiškai tuščioje Katedros aikštėje, savo dideles, sunkias rankas uždėjo man ant pečių, patylėjęs tarė: „Linkiu tau išlikti istorijoje.“ Ir nuėjo. Po kelių dienų sužinojau, kad jo nebėra.

Vis prisimenu tai lyg užkeikimą. Žmogiškai žiūrint, jau „išliksiu“, nes auginu sūnų. Akademijoje

užimu pareigas, kurios savaime įrašo į institucijos metrašį. Bet žinau, kad anas palinkėjimas buvo susijęs su kūryba. Vis klausiu savęs, ar pavyks nors kiek tesėti tą nebylų pažadą... Šį pavasarį balsu ištariau, kad taip, bent vienas dalykas jau yra amžiams, nes iškaltas metalė, – sukūriau sidabrinę proginę monetą vilties tema, joje įkomponavau savo piešinį anglimi „Šviesa“. Atrodytų, kas čia ypatinga, bet vėl išnyra tas didysis „bet“! Sidabro moneta išleista 2500, o vario-nikelio analogiška moneta – 30 000 tiražu. Užsimerkusi vis bandžiau įsivaizduoti muziejų ar galeriją, kurioje toks kiekis žmonių liečiasi prie angliuku nupieštos šviesos. Savo vyrui juokaudama sakiau, kad po kelių ar keliolikos tūkstančių metų, kai archeologai kasinės žemės paviršių, bandydami suprasti, kas buvo jų protėviai, gal

ims ir netyčia stuktels kastuvu į kokio nors kolekcionieriaus paslėptą skrynelę, kurioje ras sidabrinę monetą, sukurtą tavo žmonos...

O didžiausiu įvertinimu (burto / užkalbėjimo išsipildymu) laikau Lietuvos nacionalinio dailės muziejaus ekspertų sprendimą – apsilankę mano personalinėje parodoje, išsirinko ciklą „Septynios neskaitytos knygos“ (2012), kuris, jų nuomone, reikšmingai praturtins LNDM šiuolaikinės grafikos rinkinius. Šiuo metu kokybiškai spausdinu darbus ne tokiai jau ir laikinai, viliuosi, istorijai.

Turiu sudėliojusi asmeninį aplanką / pristatymą / paskaitą „Kaip gimsta idėjos. Atsitiktinumai ar meninės strategijos“. Ten sudėtos asmeninės istorijos ir vaizdai, kaip atsiranda mano kūriniai. Neįtikėtina, bet sulaukiau užsienio leidyklos pasiūlymo visa tai sudėti į knygą. Nustatė terminus, pasiūlė honorarą. Toks susidomėjimas nustebino, paglostė savimeilę, bet atsisakiau.

Argi Marijai nesvarbu, kad ja domėtumės?

Man svarbu, kad neprarasčiau prasmės jausmo.

Dėkoju už pokalbį. ■